

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-243-2-18>

КВАЛІФІКОВАНИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДПИС ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

QUALIFIED ELECTRONIC SIGNATURE AS A MANDATORY ELEMENT OF MODERN DOCUMENT FLOW

Антоненко Н. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного транспортного університету
м. Київ, Україна*

Nadiia Antonenko

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor at the Department of Finance,
Accounting and Auditing,
National Transport University of Ukraine,
Kyiv, Ukraine*

Останнім часом в Україні питання використання електронного документообігу в господарській діяльності підприємств і організацій набуло загальнодержавного значення. Про важливість вищезазначеного процесу свідчить прийняття в 2003 році Закону «Про електронні документи та електронний документообіг» [1]. В подальшому електронний документообіг отримав юридичну силу через прийняття ряду законодавчих документів, зокрема, Закону України «Про електронні довірчі послуги» [2], а також Постанови Кабінету Міністрів «Деякі питання документування управлінської діяльності» [3], відповідно до яких був рекомендований законодавчо затверджений порядок електронного документообігу для державних установ.

В результаті прийняття відповідних законодавчих актів значна увага до електронного документообігу була виявлена з боку органів Державної податкової служби (ДПС) України. ДПС встановила необхідність подання до органів контролю звітності в електронному вигляді в спеціальному форматі, оскільки формат xml. унеможливує зараження звітності комп'ютерними вірусами за рахунок невеликого розміру файлу.

Далі зупинимось на сутності електронного документообігу. Будь який документообіг являє собою масив інформації, що створюється на підприємстві або надходить до нього ззовні і включає зовнішні та внутрішні документи. Різниця між паперовим і електронним документообігом полягає лише в тому, що в електронних документах інформація фіксується у вигляді електронних даних. Такий спосіб створення, оформлення, передавання, одержання і зберігання документів має ряд переваг. За рахунок швидкого створення документів електронний документообіг дає можливість знизити ризики в умовах невизначеності, сприяє економії ресурсів, суттєво зменшує витрати на узгодження деталей та підписання угод, прискорює початок робіт та відвантаження товарів за рахунок економії часу при здійсненні розрахунків, отриманні актів виконаних робіт тощо. Електронний обмін документами між підприємствами впливає на продуктивність праці виконавців, оскільки його характерною особливістю є швидкість, можливість автоматичного пошуку за будь-яким запитом без витрат на папір, друк документів та їх доставку.

Розвиток електронного документообігу в цілому висунув ряд вимог щодо вдосконалення, розроблення та оновлення нормативно-правової бази України.

Верховною Радою України за період з 1998 р. були прийняті і набули чинності наступні закони України, що юридично закріплюють основи електронного документообігу: «Про Національну програму інформатизації» (1998 р.), «Про обов'язковий примірник документів» (1999 р.), «Про Національну систему конфіденційного зв'язку» (2002 р.), «Про електронний цифровий підпис» (2003 р.), «Про телекомунікації» (2003 р.), «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» (2005 р.), «Про електронні довірчі послуги» (2017 р.) тощо.

Основні юридичні засади щодо здійснення електронного документообігу та використання електронних документів визначив Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». Даним Законом введено в дію термін «електронний документ» – «документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа, зокрема, електронного цифровий підпису» [1]. Електронний підпис використовується для ідентифікації автора електронного документа і є обов'язковим реквізитом цього документа. Накладанням електронного підпису завершується процедура створення електронного документа [4].

Електронний цифровий підпис (ЕЦП) дає змогу відправнику захистити електронний документ від спотворення, руйнування або знищення інформації під час його руху до одержувача. Документи, підписані електронним цифровим підписом, мають високий ступінь захисту від несанкціонованого доступу сторонніх осіб, оскільки такий підпис формується в результаті застосування криптографічних перетворень масиву електронних даних. Особистий ключ ЕЦП генерується з використанням випадкових чисел і є унікальною послідовністю символів довжиною 264 біти. Вищезазначена послідовність призначена для створення електронного цифрового підпису в електронних документах. Відкритий ключ використовує дані особистого ключа ЕЦП таким способом, щоб виключити його відтворення з особистого ключа. Для запобігання підробки електронного цифрового підпису особистий ключ необхідно засекретити. Процедура створення ЕЦП починається з операції хешування електронного документа, метою якої є перетворення вихідної бітової послідовності довільної довжини у повідомлення фіксованої довжини з чітко зазначеною кількістю біт.

Згідно чинного законодавства електронний цифровий підпис прирівнюється до власноручного підпису фізичної особи, посадової особи або печатки підприємства/організації. ЕЦП підтверджується посиленням сертифікатом ключа, при цьому особистий ключ підписанта повинен відповідати відкритому ключу, зазначеному у сертифікаті. До відкритого ключа мають вільний доступ усі учасники

електронного документообігу. Чинність відкритого ключа підтверджується шляхом формування сертифіката відкритого ключа – документа, який видається центром сертифікації ключів. Посилений сертифікат відкритого ключа видається акредитованим центром сертифікації ключів. Акредитований центр сертифікації ключів (АЦСК) – акредитований державою у встановленому порядку орган, що надає послуги з надання ЕЦП з одночасним постачанням захищених носіїв ключової інформації або з використанням власних носіїв заявників типу USB-флеш-накопичувач [5]. До основних акредитованих центрів сертифікації ключів в Україні належать: Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк», Військова частина 2428, Генеральний штаб Збройних Сил України, Генеральна прокуратура України, Державна казначейська служба України, Державне підприємство «Енергоринок», Державне підприємство «Національні інформаційні системи», Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності», Державне підприємство «Українські спеціальні системи», Інформаційно-довідковий департамент ДПС, Міністерство внутрішніх справ України, Національний банк України, Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України», Публічне акціонерне товариство «Національний депозитарій України», Акціонерне товариство «УкрСиббанк» та ін. [6].

Сертифікат ключа включає найменування та реквізити АЦСК; країну, що видала сертифікат; реєстраційний номер сертифіката ключа; основні дані щодо власника особистого ключа; період чинності сертифіката; відкритий ключ; назву криптографічного алгоритму; інформацію відносно умов обмеження використання підпису. Крім звичайного сертифікату ключа існує посилений сертифікат ключа, який крім обов'язкових даних, що містяться в сертифікаті ключа, повинен мати ознаку посиленого сертифіката ключа. Даний тип сертифікату ключа застосовується виключно в органах державної влади, а також на державних підприємствах і в бюджетних організаціях.

У 2017 р. поняття «електронний цифровий підпис» трансформоване в термін «кваліфікований електронний підпис» (КЕП). Згідно Закону України «Про електронні довірчі послуги»

«кваліфікований електронний підпис – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача» [2]. При накладенні КЕП використовується особистий ключ, а за допомогою відкритого ключа здійснюється перевірка електронного документа. Процедура створення, накладання підпису аналогічна розглянутій вище процедурі генерування ЕЦП.

Як висновок, необхідно зазначити, що КЕП дає можливість прослідкувати межі відповідальності відправника щодо формування та передачі документів, а також гарантує неушкодженість документа і підтверджує автентичність його автора. Крім вищезазначеного, електронний цифровий підпис дозволяє спростити та прискорити документообіг між підприємствами, а це, зі свого боку, дає можливість підвищити конкурентоздатність вітчизняних суб'єктів господарювання, оскільки зменшується час укладання договорів з контрагентами, покращується процедура надання електронних банківських послуг і пришвидшується процес оформлення документів з експорту-імпорту.

Література:

1. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
2. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
3. Деякі питання документування управлінської діяльності : Постанова Кабінету Міністрів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text>
4. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
5. Бойко Д. В. Вимоги до центрів сертифікації ключів. *Право та інновації*. 2014. № 3 (7). С. 43–48.
6. Інформація для кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг. URL: https://ukrstat.gov.ua/elektr_zvit/inf_akcen/centr.htm